

Радмила Васић

Правна држава и транзиција: теоријски модели и контекстуално условљавање
(„Досије“, Београд, 2004. стр. 197)

Пре нешто мање од годину дана, појавила се књига проф. др Радмиле Васић која носи наслов *Правна држава и транзиција: теоријски модели и контекстуално условљавање*. Књига је састављена од шест одабраних расправа које је ауторка написала у периоду од краја 1999. до краја 2003. године. Редом, књигу чине следеће расправе: Принцип владавине права; Правна држава као циљ посткомунистичког преображаја: теорија модела или теорија околности; Реформа правосуђа; Како независно правосуђе подржава преображај ауторитарне власти у поредак владавине права; Правна природа и функције лустрације; Прилог појму (правне) одговорности; Нови устав Србије између процедуралне стабилности и супстантивног дисконтинуитета; Уставно судство у процесу транзиције: препрека или подстицај остваривању правне државе. Неке расправе у овој књизи по први пут су објављене у целости.

Већ наслов ове књиге указује на главну тему коју ауторка покушава да обради. Наиме, та тема може се формулисати и као питање: Како у Србији, која се налази у периоду транзиције, остварити идеју правне државе? Да одговор на ово питање изискује огромне напоре, по себи је јасно. С друге стране, адекватан одговор могуће је дати тек када се, на првом месту, јасно дефинише појам правне државе и принцип владавине права, па тек онда крене једним приметним путем осветљавања проблема из различитих углова. Управо је тим путем кренула ауторка, али, чини се, не само из методолошких разлога, већ, ако је судити по времену настајања и карактеру ових расправа, такође из разлога уважавања актуелне ситуације и односа у нашем друштву и држави.

Иако период од четири године (1999–2003) и није тако дуг, гледано из перспективе наше најближе прошлости, био је испуњен догађајима који сасвим сигурно имају колосалан значај за Србију, било у позитивном, било у негативном смислу. Стога се и расправе проф. Васић које су писане у овом бурном периоду међу собом разликују. Но, треба истаћи да без обзира на разлике које се не могу избећи ако се жели непосредно реаговати на различите догађаје, ове расправе повезује заједничка нит – обавеза да сваки правник увек штити и унапређује идеју правне државе, без обзира на то колико времена била тешка и за остварење те идеје негодна. Ако ово важи за све правнике, први међу њима морају бити правни теоретичари и филозофи, јер двадесети век је то доказао, управо они представљају онај слој правништва који понајвише чува и унапређује најзначајније правне идеале и вредности.

Што се тиче тема које ауторка обрађује у овој књизи, њих заиста има много. Нека буду поменуте само неке интересантније: владавина права, правна држава, проблем превладавања прошлости, уставноисторијска проблематика, положај и улога уставног судства итд. Но, оно што је још значајније, при обради ових тема ауторка користи велики број различитих метода, од правног преко статистичког, па све до социопсихолошког, као на пример: „На питање шта има првенство у случајевима када су правне норме међусобно неусклађене, између шест понуђених одговора, грађани су се у највећем броју случајева и у једнаком проценту (22,9%) определили за два одговора: 'оно што кажу људи који имају власт' и 'оно што кажу паметни људи'. [...] одговори указују на то како су се персонализована власт, апстрактна начела на којима правни поредак почива, атавистичка потреба за *pater familias*-ом и неговани поданички менталитет лако удружили у слику предмодерног стања државе и права (стр. 82)“.

Правна држава и транзиција писана је пријемчивим стилем који ову књигу може учинити интересантном не само за уско стручну јавност, већ и за нешто ширу читалачку публику. Ипак, јасноћу израза проф. Васић не карактерише само њен стил, већ и систематика излагања, као и многе поделе закључака или могућих одговора коју су изведени на прецизан начин.

Ваљало би истаћи да проф. Васић не говори само о догађајима који су иза нас, напротив. Ова књига се пре свега односи на процесе који су започети пре неколико година и који нису ни изблиза завршени. Нудећи корисне увиде у вези с нашом непосредном прошлошћу, она из њих извлачи закључке који могу бити корисни и за будућност. Но, писање једне овакве књиге носи велике проблеме. Непостојање временске дистанце између догађаја и расправа које се на њих односе често може саме расправе да учини беспредметним, посебно у случају када (а то код нас није редак случај) будући догађаји крену путем који се није могао рационално предвидети. Пре свега, то су честе (слободно се може рећи и пречесте) друштвене и политичке промене. Пошто није могуће писати о актуелним догађајима с потребне временске дистанце, а стручни и друштвени ангажман управо то захтева, на ове опасности мора се рачунати од самог почетка. Аргументи који иду у прилог тврдњи да се некада мора и у области струке брзо реаговати на новонастале догађаје, претежу над онима којима се штити позиција учењака као човека који са потребне даљине све посматра хладне главе и непомућеног вида. Проф. Васић је показала како је ипак могуће истовремено задовољити критеријуме строгог научног истраживања и веома одговорне социјалне мисије учењака „да критички мисле и понуде пут за избављење“. Мора се приметити да у нашој стручној јавности има мало расправа које се озбиљно баве

темом правне државе и транзиције и да би их морало бити много више, па остаје нада да ће књига проф. Радмиле Васић бити добар подстицај за нека будућа истраживања.

Кинеска пословица каже да се само будала два пута саплиће о исти камен. Пошто смо се раније много пута саплитали о исто камење, можда ова књига барем мало помогне да прекинемо с том праксом. За ову књигу, то је најбоља препорука.

Милош Здравковић

Dieter Birk

Steuerrecht

(6., neu bearbeitete Auflage, C. F. Müller Verlag, Heidelberg 2003, XXX + 432)

Увод

Пред нама је уџбеник *Пореско право* проф. др Дитера Бирка (Dieter Birk), директора Института за пореско право при Универзитету Минстер (Münster). Реч је о делу намењеном пре свега студентима који се по први пут сусрећу са овом материјом. Стога није никакво чудо што нас писац овог уџбеника једноставним словом, на прегледан начин, уз акцентовање посебно значајних места и бројне примере, упознаје са материјом ове нарочито сложене правне области. Књига је, међутим, од користи и онима који се свакодневно сусрећу са пореским правом јер пружа брз увид у актуелно стање ове гране права.

Пореско право Дитера Бирка говори о најзначајнијим областима немачког пореског права. Књига је недавно доживела и седмо издање, и тренутно у немачкој литератури, уз незаобилазно системско дело *Пореско право* Клауса Типкеа (Klaus Tipke) и Јоакима Ланга (Joachim Lang), спада у ред најпопуларнијих књига које се на свеобухватан начин баве овом материјом. Не треба посебно истицати значај немачке пореско-правне литературе, као ни достигнућа немачких стручњака у овој области. Немачки порески систем спада у најкомпликованије, па је сваки покушај да се представи на потпун, а опет читаоцу пријемчив начин, прави изазов. Изазов, коме је аутор несумњиво дорастао. С обзиром на конкуренцију међу пореско-правним писцима у Немачкој, седмо издање овог уџбеника препорука је сама по себи.